ژمارە ٢٦ی رۆژنامەی رەوت..

[بۆ خوێندنەوەی ژمارە ٢٦ی رۆژنامەی رەوت کلیکی ئێر□ بکەن…]

ئارامی لە لوتکەی تووڕەبووندا لە شیعری (لە دەستم دێی) عەبدوڵا پەشێودا.. سەدیق سەعید ڕواندزی

لە دەستم دێ، یەکێکە لە شیعرە هەرە دیار و جوان و بە ناوبانگەکانی پەشێو، کە وەک خۆشی لە پێشەکی شیعرەکەدا ئاماژەی پێداوە، ئەو کاتە ئەو شیعرە نووسراوە، کە مر□ق د□بێتە پارچەیەک لە ڕق و تووڕەیی. بەمەش مۆتیق□کی دەروونی لە پشت نووسینی ئەو شیعرەوەیە. ئاماژە زمانەوانی و دەروونییەکانی شیعرەکە، کاردانەوەن لە هەنبەر کارێک کە کراوە و پەشێوی لە ناخەوە ئازارداوە و تووڕەی کردووە، کە ئەویش ناپاکی خۆشەویستەکەیەتی و پشتکردنە ئەو خۆشەویستییە بووە لەلایەن ئەویترەوە، کە چوار ساڵی خایاندووە، وەک ئەوەی لە دێڕی بەڵگەی ئاشکراو ڕووندا باسی دەکات. زمانی ئەو شیعرە، زمانێکی تووڕە و داخوزاییانەیە، بەڵام زمانی سڕینەوە نییە. لە ئاستی وشە و وێنەدا، زمانێکە بارگاوییە بە ڕق، بەڵام ئەو ڕقە، پانتایی زمان جێناهێڵێت و نابێتە هۆکار، بۆ ئاشکراکردنی هەموو شتێک، لە پەراوێزی ئەو پەیوەندییە خۆشەویستییەی لەگەڵ کچەکەدا هەیبووە، بە پێچەوانەوە بەڵکو لە دوا دێڕی شیعرەکەدا، ئارام دەبێتەوە و جارێکی دیکە خۆشەویستی ئەو، بە سەر ئەو هەموو هەستە لە ڕق و تووڕەیی زاڵدەبێت، کە لە سەرەتای خوێنەوەی شیعرەکە هەستی پێ دەکەین. بە درێژایی ئەو شیعرە، شاعیرلە حاڵەتێکی نێوان گومان و دڵنیایی، خۆشەویستی و ڕق دایە. گومان لەوەی ئەو کارە بکات کە مەبەستیەتی ئەویش ئاشکراکردنی هەموو شتێک و پەردەلادانە لە سەر ئەو پەیوەندییە نهێنییەی

خۆشەویستی نێوان خۆی و ئەو، یاخود نەکردنی، دڵنیاشە لەوەی کە ئەو بە سەدان بەڵگەی ئاشکرا و ڕوونی پێیە، کە جەخت لەو پەیوەندییە ڕاستەقینە و دوولایەنەی نێوان هەردووکیان دەکاتەوە. کە بە داخەوە سەرەنجام لەلایەن ئەوی بەرامبەرەوە (کچەکە) کۆتایی پێهێنراوە و چووەتە ئامێزی پیاوێکی دیکە. بۆیە بە درێژایی شیعرەکە، پەشێو لە نێوان ئەو دوو دڵیە دایە، تا لە کۆتایی شیعرەکە و لە دوا دێڕدا، خۆی یەکلایی دەکاتەوە کە ناتوانێت کارێکی وا بکات و لە دەستی دێ، بەڵام نایکات. زمانی ئەو شیعرە وەک ئەتمۆسفیرێک بە خێرایی لە ژێر هەستی ئەو تووڕەییەی شاعیر هەیەتی، بەرز دەبێتەوە، پاشان بە خێرایش دادەبەزێت. لە دەسپێکی شیعرەکەدا، پەشێو لە ئەنجامی کردەیەک کە هێشتا نەکراوە، ئاگادارمان دەکاتەوە، سەرەتا، ئێمە نازانین پەشێو بۆچی و لە بەرچی دەیەوێت کەسێک لە خۆشاوی شەوی پەردە بێ بەش بکات و ئەڵقەی پەنجەی پێ فڕێ بدات؟ پەشێو دەڵێت:_

لە دەستم دێ کاتژمێری کامەرانیت بووەستێنم
ئەڵقەی پەنجەت پێ فڕێ بدەم
نامەی بەختت بسووتێنم
کام شەوت گەش و ڕوونا کە
ئەو شەوە پف لە چرا کەم

لەدەستم دێ، کە فرمانی ڕانەبڕدووی ڕانەگەیێندراوە، ئاماژەیە بۆ کردنی کارێک کە هێشتا ڕووینەداوە، بەڵام بە دڵنیاییەوە دەتوانێت بیکات، پەشێو تا کۆتایی شیعرەکەی، ئێمە لەبەردەم ئەو دووڵییە دەهێڵێتەوە، کە کارەکە دەکات یان نا؟ تا لە کۆتاییدا خۆی یەکلاییدەکانەوە، کە ئەوە ناکات و بە پێچەوانەوە خۆشەویستی پەنگخواردووی ئەو، ڕێگە بەوە نادات ئەو کەسەی تا دوێنێ خۆشەویستی بووەو، ئەمڕۆ لە ئامێزی یەکێکی دیکەدا شەوە ئەرخەوانییەکانی بە ڕێ دەکات، لە خۆشاوی پەردەی ژیان بێ بەشی بکات. ئەمەش جەختکردنەوەیە لەوەی شاعیر وێرای تووڕەبوونێکی زۆر لەو، بەڵام لە لوتکەی تووڕەبووندا، ئارام دەبێت و دان بە خۆی دادەگرێت و وەڵامی هەڵەو ناپاکییەکەی خۆشەویستەکەی ناداتەوە. شاعیر دوای ئەوەی ئەوە بەیان دەکات کە دەتوانێت مرۆڤێک و ژنێک بۆ ئەبەد لە چارەنووسی بوون و ژیان بێ بەش بکات و ژیانی بکاتە تاڵاوێک، ئەمجارەیان بۆ ئەوەی هۆکارەکانی ئەو (لە دەستم) دێیە، بۆ هەمووان بخاتە ڕوو، دێتە سەر بەڵگەی بەیەکەوە بوونی خۆی و ئەو، ل□□□و□ش پەشێو جۆرێک لە ڕەوایەتی بەو کردەیە دەدات کە چۆن ئەم پشتیکردۆتە پەیوەندییەکی سۆزداری چوار ساڵە و پەشێوی جێهێشتووە.هەروەک دەڵێت:_

بەڵگەم پێیە

هەزار بەڵگەی ئاشکراو ڕوون
بەڵگەی چوار ساڵ بە یەکەوە بوون

پێشەو هەر لە درێژەی شیعرەکەیدا، دوای ئەوەی باس لە بەڵگەی بەیەکەوە بوون دەکات، ئەمجارەیان دڵنیایانەتر ئەو بەڵگانە دەخاتە ڕوو. یەک بەیەک باسی بەڵگەکان و ئەو ماوە زەمەنیەش دەکات، کە ئەو بەڵگانەی تیادا ئالوگۆڕکراون، وەک دڵنیایەک لەوەی کە دەتوانێت ئەوەی مەبەستیەتی بیکات، یاخود بەڵگەکان خۆیان دێنە دەنگ و لە ئاست ئەو ناپاکییە قسە دەکەن. بەڵگەکانی پێشەو هەندە ڕوون و ئاشکران، کە تەنانەت پەیوەندیان بە جەستەی ئەویترەوە هەیە، واتا لەوە دەرچووە پەیوەندییەکی زمانی و ڕووکەشی، کە تەنها لە گێڕینەوەی ڕاز و نیاز لە ڕێی زمانەوە دەبەسترێت، بەرجەستە بێت ، بەڵکو سنوورە سوورەکانی بەزاندووەوە جەستەی ئەوەی، وەک نیشتمانی ئازادی خۆی بینیوە و جۆرێک لە خاوەندارییەتی هەبووە، کە ئەمەش ئەوپەڕی دوا سنووری هەبوونی پەیوەندیی نێوان دوو ڕەگەزە، چونکە مەحاڵە بێ بە خواستی ئەو، شاعیر بتوانێت پەنجە بە سنگی برسی و تەنووی خۆشەویستی ئەوەوە بنێت. بۆیە ئەمجارەیان دەڵێت:_

تاڵێکی پرچت نەماوە تەر تەر بۆنم نەکرد بێ
جێی دەرزییەک
لە سنگی برسیت نەماوە
پەنجەم پێی پێ نەبردبێ
گەواهی دەدەن لەسەرت دارتەلەکانی شەقام
گەواهی دەدەن ئەوانەی نامەی تۆیان بۆ دەهێنام

نامەکان لێرەدا، ڕۆڵی گەواهیدەرێک بە سەر تاوانەکەوە دەبینن. دیارییەکان ونامەکان، ئامادەن گەواهی ئەوە بدەن کە شاعیر پەیوەندی لەگەڵ ئەو هەبووە و ئەو پەیوەندییەش، تا سنووری ڕامووسان و گاڵتە و گەمەی عەشق و سۆزداری ڕۆیشتووە. پێشەو هەریەک لە نامەکان و دیارییەکان، دەکاتە گەواهیدەر، وەک ئەوەی لە گەواهیداندا، دەبێ دوو کەس ئامادەیان هەبێ و پشتڕاستی بکەنەوە، کە ئەم، ئەمکارەی کردووە و دواتریش شایەنی سزادانە. بۆیەش نامەکان و دیارییەکان، وەک بەڵگەی ئەو پەیوەندییەی نێوان خۆی و ئەو دەخاتە ڕوو، بەڵام لێرەدا هەر تەنها ئەوانە بەس نین، بەڵکو دارتەلەکانی سەر شەقام و ئەوانەی نامەی ئەویشیان بۆ هێناوە، گەواهی دەدەن و بێگومان چەند گەواهیدەریش زۆرتر بن، ئەوا هیچ گومان کردنێک لە کردەکە نامێنێتەوە، تەنانەت پێشەو بەوانەشەوە ناوەستێت، بەڵکو پەردە لە سەر ئەو پەیوەنییەی نێوان خۆی و ئەو، بە بێ ڕتووشی هەڵدەماڵێت و باسی قژ و سنگ دەکات، کە دوا سنووری

ئەو پەیوەندییە نیشان دەات و بەمەش نەک هەر بەڵگەیەکی دیکە پێویست نییە، بەڵکو ئەوی بەرانبەریشی کە خۆشەویستەکەیەتی، دەخاتە بەردەم پرسیار و شەرمەزاری ئەوەی کە چۆن وازی لەو پەیوەندییە هێناوە و شەوی سووری کەسێکی دیکەی ڕازاندۆتەوە؟ پەشێو لەمەدا، توند و ڕقاوی بەرانبەر ژن نادوێت وەک ئەوەی کەسانێک لەو شیعرەدا تێیگەیشتوون و و□ن□ای دەکەن، بە پێچەوانەوە، بەڵکو ڕەخنە و سەرزەنشتی ئەوەیان دەکات، کە چۆن دەبێت بە ئاسانی پشت بکەنە عەشق و خۆشەویستی و ل□ بەر هەر جیاوازیی و تایبەتمەندییەک بێت، واز لە خۆشەویستەکەیان ب□ن□ن؟ پەشێو هەر لە سەرەتای ئەو شیعرەوە وەک وتمان لە نێوان دووڵییەکی گەورەدایە و دەیەوێت بە جۆرە هەستێکی تۆڵە سەننەوە، تۆڵە لە ئەو بکاتەوە، بگرە لە سەرەتای شیعرەکەدا، چاوەڕوانی ئێمە ئەوەیە، کە شاعیر بوون و مێژووی ئەو پەیوەندییە خۆشەویستییە بسڕێتەوە و نەفرەتی لێ بکات و ئەمیش وەک ئەو بێ وەفا و بێباک بێت، بەڵام بە پێچەوانەی هەموو ئەو چاوەڕوانییانەوە، لە دواین دێڕی شیعرەکەدا، پەشێو نەک هەر دەستب□رداری ئەو نابێت و ڕقی لێ نابێتەوە، بگرە هێشتا خۆشەویستی بۆ ئەو ماوەو ئەو خۆشەویستییەش ڕێگەی ئەوەی لێ دەگرێت، هەر جۆرە کردەوە و ڕەفتارێکی ڕقاویانە بەرانبەر بە ئەوی کۆنە خۆشەویستی بنوێنێت.
بۆیە لە کۆتاییدا خۆی یەکلایی دەکات□و□ دەڵێت:_

بەڵام چیبکەم؟ خۆشەویستیت نەهەنگێکە
خوێنی هەڵچووم دەخواتەوە
خۆشەویستیت ڕووبارێکە
قینی ڕەشم دەشواتەوە

تووڕەیی پەشێو، کە لە سەرەتاوە بە ئەتمۆسفیرێکی بەرز دەست پێ دەکات، دواجار وەک لافاوێک، بێ ئەوەی هیچ شتێک لەگەڵ خۆی ڕابماڵێت، دەنیشت□وە. پەشێو نەک هەر ناتوانێت، ئەمانە بەرانبەر بەو بکات، بەڵکو دواجار خۆشەویستی ئەو، بەسەر هەموو ئەو نیگەرانی و تووڕەیی و خەمە زاڵ دەبێت و لە بەر وەفا بۆ ئەو خۆشەویستییە ئەوە ناکات کە لەدەستیشی دێت. بەڵام پرسیار لێرەدا ئەوەیە، پەشێو بۆچی لە نێوان کردن و نەکردنی ئەو کارانە و دەرخستنی بەڵگەکان، سەرەنجام هیچ شتێک ناکات؟ مەبەستی چییە، لەو هەموو باسانە و دواتریش، جارێکی دیکە خۆشەویستی بێ سنووری خۆی بۆ ئەو دەردەبڕێتەوە؟ بە بڕوای من پەشێو مەبەستی ئەوە بووە، کە هیچ گومانێک لە ڕاستی هەبوونی ئەو پەیوەندییەی نێوان خۆی و ئەو نەهێڵێتەوە، بەڵکو هەمووان ئەو ڕاستییە بزانن ئەو خۆشەویستییە، بوونی هەبووەو ئەو ناپاکییەش کراوە، ک□ تاییدا خۆشەویستەکەی جێیهێشتوە و لە ژێر ڕووناکی چرای سووری ئامێزی گەرمی پیاوێکی

دیکەدا، شێوانی سووری بەڕێ دەکات. بەدرێژایی ئەم شیعرە، پەشێو نیگەران و تووڕەیە، بەڵام ئەگەر تووڕەبوون ببێتە فاکتی کردنی کارێکی هەڵە و کاردانەوەی توند دروست بکات، وەک ئەو یاسا فیزیکییەی کە دەڵێت هێزی کاردانەوەی کارێک، لە هێزی کارەکە بە گوڕترە، ئەوا پەشێو ئەوە ناکات، بەڵکو لە لوتکەی تووڕەبووندا، وەرای جەختکردنەوە لە سەدان بەڵگە، کە ئاماژەن بە هەبوونی ئەو پەیوەندییە، ئارامی دەنوێنێت و دان بە خۆ دادەگرێت. گەر بە قووڵی بچینە نێوەڕۆکی ئەو شیعرە، هەست بەوە دەکەین کە ئەمە بۆ ئەوەی ئەو کەسە بناسین و بینیبێتمان، ڕقمان لێی دەبێتەوە. من هەر کاتێک ئەو شیعرە لە بەرخۆم دەڵێمەوە، لە شاعیر زیاتر، هەستی ڕق و تۆڵەسەندنەوە دامدەگرێت بەرانبەر بە وانەی کە پشت دەکەنە خۆشەویستەکانییان. هەرچییەک و هەر چۆنێک بێت، ئەم شیعرە، یەکێکە لە شیعرە جوانەکانی پەشێو، شیعرێک نییە لە شکۆی ژن بدات وەک ئەوەی باس دەکرێت، بەڵکو ڕەخنەی دەکات، سەرزەنشتی دەکات، بە ئەوەی هیچ کاتێک عەشق و خۆشەویستی نەوان خۆیان و خۆشەویستەکانییان، بە هەر شتێک بێت نەگۆڕنەوە، بەڵکو بە وەفا و سۆزدار، خاوەن بەڵێن و پەیمانی خۆیان بن. دواجار دەڵێم زمانی پەشێو لەم شیعرەدا، زمانی نێر سالاریی و زمانی شکانەوەی ژن نییە، وەک ئەوەی کەسانێک تێی گەیشتوون، بەڵکو زمانی ڕەتکردنەوە و ڕەخنەگرتنە، بە ئاراستەیکی توندو تووڕە، ئەویش لە دەرەنجامی هەبوونی کردەیەک کە بەلای هەموومانەوە نەک هەر ئاسایی نییە، بەڵکو مایەی خەم و نیگەرانییەکی قووڵیشە. بەواناکەم کەسمان هەبێت، بەو تاقیکردنەوە تراژیدیە ڕەت نەبووبێت و نەبێتە هاودەمی خەمەکی بێ کۆتایی، کە تا مردن وەک سێبەر، پێمانەوە نووساوە.

*سەرنج/ ئەم وتارە، بەشێکە لە پڕۆژەی نووسینێک لە بارەی شیعرەکانی عەبدوڵا پەشێو، کە خوا یاربێت لە ئایندەیەکی نزیکدا وەک کتێب چاپ و بڵاو دەکرێتەوە.

*ئەم بابەتە لە (هزرو هونەری) ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە (146)ی ڕۆژی 26 /10/ 2023 بڵاوکراوەتەوە.

خاڵە هاوبەشەکانی لیر پاشا و کامەران ڕەئووف.. حەیدەر عەبدولڕەحمان

لە پەراوێزی وێنەیەکی دراماتۆرگی نمایشی (لیر پاشادا) کە ئێستاکە لەفیستیڤاڵی نێو دەوڵەتیی شانۆ لە بەغدا نمایش دەکرێت، کامەران ڕەئووف تێڕامانێکی خۆی بۆ بەرجەستەکردنی دیمەنێک لە نمایشەکەدا نیشان داوە، لە پەراوێزی هەمان ئەو وێنەیەدا منیش بەو بەیانیە ئەو خوێندنەوەیەم بۆی کرد:

لەهەندێ حاڵەتی نواندندا ئەکتەر بەناچاری دەگەڕێتەوە سەر ڕەگەزی بنەڕەتی خۆی کە مرۆڤە…

مرۆڤیش لەهەموو حاڵەتێکدا دەکەوێتە ژێر چەند فشارێکی دەروونی جۆراوجۆر، ئەگەرچی ستانسلافسکی نایەوێ ئەکتەر دووچاری نامۆ بوون (تغریب) بێت و بەپێچەوانەوە لەچرکەکانی نواندندا، زۆتر بیر لە پەرفۆرمانس بکاتەوە.

کامەران ڕەئووف لەو نمایشەدا بەڕاستەقینە لیر پاشایە، تا ئەو کاتەی لەسەر شانۆیە، لەهەمان حاڵەتی دەروونی لیر پاشا دەژیت، هەمان کاریگەرییەکانی لیر پاشای بەسەرەوەیە، وەک کاراکتەرێک کە لەتاو ئازارەکانی، بەتایبەت ئەو ئازارانەی بەدەست هەرە نزیکەکانی دەیچێژێ، خەریکە لەشێت بوون نزیکی دەکاتەوە.

ڕەنگە هەندێ جاریش ئەگەر خۆی هەوڵی ئەوە نەدات ، خۆی هوشیار کاتەوەو خۆی ڕاچڵەکێنێ، ئەوەی لەبیرچێتەوە ئەو کامەرانەو لیر پاشا نیە،

هونەری گەورەی ئەکتەر لەوە دایە، لەو چرکە سۆزداریانەی نواندندا، لەژێر کاریگەرییەکانی کاراکتەر پارێزگاری لەپەرفۆرمانسی خۆی بکات و توانای ئەوەی هەبێت، بەدوای جوانترینیاندا بگەڕێ.

ئەو دەسەڵاتەی هەبێت لە نێوان هەردوو ڕەگەزی کاراکتەرو ئەکتەردا هاوسەنگییەک دروست بکات، کە تێیدا هەم حاڵەتە دەروونییەکانی خۆی تێر کات، هەمیش هەست و چاوی بینەر پڕکات لەجوانی.

گرنگ لەنێوان هەردوکیاندا ئەوەیە ئاخۆ تا چەند بەو دەسەڵاتە جەستەیی و فیزیکیانەی هەیەتی، بینەر بوروژێنێ، بەتایبەت بەنواندن، پەرفۆرمانس، دەنگ و ئیلقاو ڕیتم.

گرنگ پاراستنی هاوسەنگی ئەو توخمانە، دەبنە سەرچاوەی بەهێز بۆ وروژاندنی بینەرو بوون بەپارچەیەکی زیندوو لەجەستەی نمایشدا.

هونەری گەورەی بەزیندوو ڕاگرتنی ئەکتەر و نەمردنی ئەکتەر لەسەرشانە، لەسەر پاراستنی جەستەو پەروەردە کردنی جەستە وەستاوە، کە هەندێ جار دەکەوێتە ژێر فشاری تەمەن و کاریگەرییەکانی،.

بەڵام کاتێ کاراکتەرێک لەگەڵ تەمەنی ئەکتەر یەکتر لەباوەش دەگرن، وەک نزیک بوونەوەی لیر پاشاو کامەران ، ئەو کاتە بە شێوەیەکی سروشتی فاکتەرەکانی سەرکەوتنی نمایشیش لەکتر نزیک دەبنەوە.

زۆر جاران ئەکتەر ئاواتی ئەوە دەخوازێ، لەو تەمەنەدا کاراکتەرێک بدۆزێتەوە، لە تەمەنی خۆی نزیک بێت،

چونکە دیارە ، لەنواندنیشدا هەر تەمەنێک، بۆن و بەرامی تایبەتی خۆی پێوەیە،

من دڵنیام بژاردە کردنی کاراکتەری لیر پاشا لای کامەران ڕەئووف بەڕێکەوت نەبووە، بەڵکو کۆمەڵێ فاکتەری هاوبەش هەبوونە لە نێوان ئەکتەرو کاراکتەر بۆ ئەو بژارەیە، لەوانە:

زەمەنی ئەکتەرو کاراکتەر زەمەنێکی لەکچوون، لەڕووی مەعدەنی ئەمڕۆی کۆمەڵگاو چاوەڕوانیی لۆژیکییەکانی خیانەتکاری و بێ نمەکی مرۆڤ.

دووفاقی و دوو ڕوویی، خۆگێل کردن لە ڕاستی و ژێرپێ خستنی بیروباوەڕ لە پێناو خود و پاراستنی بەرژەوەندییە تایبەتیکان.

دەبێ ئەوانەی بەدوای ڕاستیدا دەگەڕێن ، باجی ساولکەیی و نەفامی خۆیان بدەن.

بۆیە بژاردەی دووەمی لیر پاشا لە ڕووی زەمەن و دەرهاوێشتەکانی، هەمان زەمەنی نیو سەدەی بەر لە ئێستایە، کە شکسپیر بە نیشاندانی کۆمەڵگایەکی فاسیدی وەک ئێستا دەری بڕیووە.

کەواتە کامەران لەو بژاردەیە چەند ئامانجێکی گرنگی پێکاوە، کە بەهەر هەموویان دەبنە بنەما بۆ زامن بوونی سەرکەوتن.

دوو: بژاردە کردنی فۆرم و گەڕانەوە بۆ شانۆی مێژوویی بەو فۆرمە تایبەتییەی کامەران پێشکەشی کرد، پڕکردنەوەی بۆشاییەکی گەورەیە لە ون بوونی فۆرمی کلاسیکی…کە بەشی زۆری دەرهێنەرانی ئێمە خۆی لێ دوورە پەرێز ڕادەگرن.. چونکە بەوە هەڵخەڵەتاون، کە داهێنان تەنیا لەفۆرمی مۆدێرن دایە وبینەر قەبوڵی فۆرمی کلاسیک ناکات، کەچی ڕاستیەکەی لەوە دایە ، دەسەڵاتی دەرهێنەر چەندە بە تێڕوانین و داهێنان، ئیتر جۆری فۆرم گرنک نیە ، بەقەد توانستی داهێنان..

زۆر جاران فۆرم خۆی بڕیار لەسەر خۆی دەدات، ئایا بەچ شێوازو ستایلێک خۆی پێشکەش بکات، هەر دەرهێنەرێک فۆرمێک بە شایستە دەزانێت بۆ نمایش و هیچ فۆرمێک ڕەها نیە، بەڵام لای کامەران ئەم فۆرمە کلاسیکیە لەوەشاوەترین فۆرم بووە،

ڕەنگە لای سەلاح قەسەب فۆرمێکی ترو لای عەقیل مەهدی یەکێکی تر.

لەهەموو حاڵەتێکا دەرهێنەر چ فۆرمێک بە گونجاو دەزانێ، ئازادەو ڕێژەیەک لە سەرکەوتن بە دەست دێنێ، بینەر ڕێژەکەی دیاری دەکات.

نابێت هێرشەکانی دەوڵەتی تورکیا قەبوڵ بکرێن!.. عوسمانی حاجی مارف

دەستپێکردنەوەی هەڕەشەیی هێرشەکانی ئێستای تورکیا بۆ سەر هەرێمی کوردستانی عێراق، بەبیانوی لەدانی پارتی کرێکارانی کوردستان، کەفڕۆکەی جەنگی و هەلیکۆپتەر و فڕۆکەی بێفڕۆکەوان و هێزی پیادەی بەکارهێناوەو زیانێکی گیانی زۆری لیکەوتەتەوە، دەخەڵکی تەواو نائاسایشی لە ناوچەکەدا خولقاندوە، دەبێت دەست بەجێ مەحکوم بکرێت بەری پێبگیرێت.

بەڵام ئەوەی جێگا سەرنجە دەبینین لەهەمانکاتدا مەسرور بارزانی بە سەرۆکایەتی شاندێک بەر لە دەستپێکردنی ئەم هێرشە، لە ئانکەرە بوە و لەگەڵ ئەردوغان و هاکان فیدان کۆبۆتەوە، بەبێ ئەوەی هیچ لێدوانێکی رۆشن دەربارەی ئەو کۆبونەوەیە راگەیەنن. دواتریش وەک دیمان کارەساتەکانی ئەو هێرشە بارزانیەکانی نەجوڵاند. هەروەها لەم بارەیەوە ئەوەی شایانی باسەو جێگای سەرنجی جدیە سەرۆکی تورکیا سەبارەت بە هێرشەکانی بۆ سەر هەرێم، سوپاسی حکومەتی هەرێمی کوردستانی کردوە، سوپاسێک بەمانای سەلماندنی دەسەزی بارزانی بە حکومەتی تورکیا، کە ئامادەیە تەواوی خەڵکی کوردستان بکاتە قوربانی بەرژەوەندی و سیاسەتەکانی حکومەتی تورکیا.

تورکیاش بەرلەوەی هێرشەکانی دەستپێبکات، بەردومانەکانی بەسەر چیای مەتینا بەردەوام بوون. لەولاشەوە بەبێدەنگی کۆبونەوەکانیشیان بەسادەیی تێپەراندووە.

ئامانجی تورکیا لەم هێرشە درندانەیەیدا دەستبەسەرداگرتنی پێگەیەکی ستراتیژییە لەناو هەرێمی کوردستاندا. لەهەمانکاتدا ئەگەری ئەوەش زۆرە کە تورکیا بە تێکدانی زیاتری دۆخی سیاسی هەرێمی کوردستان و قوڵکردنەوەی زیاتری قەیرانەکان، ئەم هێرشانە دەکات، تا دەسەڵاتی سیاسی لە هەرێمدا زیاتر بخاتە ژێر هەژمەنی

ئایندەی بەرژەوەندیەکانی خۆی لە ناوچەکەدا، جا حکومەتی هەرێم هەڵدەوەشێت یان دەمێنێتەوە، حکومەتی تورکیا لە هەر حاڵەتێکدا بێت، دەبێت بەرژەوەندیەکانی خۆی لە ناوچەکەدا بپارێزیت. یان بەمشێوەیە لە هەوڵی ئاسانکاری زیاترە بۆ دەخالەتی زیاتر لە ناوچەکەدا، تا دەستکەوتەکانی لەو ئالوگۆرانەی پێشبینی دەکرێن، دابین بکات، هەروەها بارزانیەکانیش خۆیان رادەستی واقیعەتی هەلومەرجێکی وەها کردووە، کە نازانن لەم کێشمەکیشەدا ئایندەیان چی بەسەردێت. ئەمەش جۆرێکە لە هەرەسهێنان، کە خۆیان خزاندۆتە ناو جۆلانەی گەمەی سیاسەتەکانی دەوڵەتی تورکیاوە، کە لە ئێستاوە قوربانیەکانی دەبینرێت.

لە پێش ئەم هێرشەشدا، تورکیا دەستی گرتووە بەسەر زۆر شوێن و لەچەند ناوچەیەکیشدا بنکەی سەربازیی خۆی داناوە. لەسەر بنەمای خودی ڕاگەیەندراوەکانی تورکیا، زیاتر لە ٣٥ بنکەی لە هەرێمی کوردستانی عێراقدا دامەزراندوە. ئەمە ئامادەکارییەکی سادە نیە، بەڵکو چاوەروانی و دەخالەتێکە بۆ خۆ گونجاندن و بەدەستهێنانی دەستکەوتێکی زیاتر لە هەر ئاڵوگۆڕێک کە بەسەر ناوچەکەدا بەرجەستە دەبێتەوە.

لە بارەی ئەو هێرشە ئاسمانیانە بۆ سەر ناوچەکانی هەرێم، هەڵەیە ئەوەی ئێستا تورکیا ئەنجامی دەدات لە بەردومان و کوشتن و کاولکاری و ئاوارەیی تەنها بۆ لێدانی پارتی کرێکارانی کوردستان لێکبدرێتەوە. ئامانجە سیاسیەکانی تورکیا لە ناوچەکەدا زۆر لە لیدانی پەکەکە فراوانترو هەستیارترە. هەر لەپێناو بەرژەوەندیە سیاسی و ئابوریەکانی و پاراستنی پێگەیەکی بەرز لە ناوچەکەدا، پرسی کوردیان کردۆتە پرسێکی ئاڵۆز و دەکاوی، بەناوی لیدان لە پەکەکەش بە هەمولایەکدا پەلدەهاوێژن. بەبیانووی بەرەنگاربوونەوەی چەکدارانی پەکەکە، هەزاران کیلۆمەتر چوارگۆشەی خاکی ناوچەکەیان داگیرکردووەو بە ئارەزووی خۆیان مانۆری سەربازی دەکەن و پێگەو تواناییەکانی تورکیا نمایش دەکەن و بەدوای سەرکەوتن و ئەو دەستکەوتانەن کە رێرەوی سیاسی لە ناوچەکەدا پێیان دەسپێرێت..

لە کوردستانی سوریا، دەوڵەتی تورکیا عەفرین و سەرێکانیێ و گرێ سپی داگیردەکات. ئێستا ژێرخانی ئەو ناوچانە بەردومان دەکات کە لەلایەن هێزەکانی سوریای دیموکراتەوە کۆنترۆڵکراون. ئامانج لەی چۆڵکردنی ئەو ناوچانەیە لە هێزە کوردیەکان، لە پشتی ئەمەشەوە ئامانجی ئەوەیە گۆڕانێکی دیمۆگرافیای ڕیشەیی بهێنێتە ئاراوە بە زیانی هێزە کوردیەکان.

هەڵبەتە حکومەتی تورکیا پێویستی بە بیانوو نەبووە بۆ بەرەنگاربوونەوەی هێزو گروپە سیاسیە کوردیەکان و سەرکوتکردنی

خەڵکی کوردستان. هەمیشە لە نێو باقی وڵاتانی تردا پلەی یەکەمی هێناوە کە لە شەڕکردن و ڕاوەدونانی هێزە کوردیەکان، بگرە سەرکوتکردن و چەوسانەوەی خەڵکی کورد زمان و پێشێلکردنی مافەکانیان لە ناوخۆی تورکیا و لە دەرەویدا، لەمێژوی رۆڵی ناسیۆنالستی تورکدا زۆرترین زیانیان بە کوردەکان گەیاندوەو دەگەیەنێن، بەبێ گوێدانە ئەوەی چەکدار بێت یان مەدەنی.
ئەم بەربەریەتەی تورکیا لە ناوچەکەداو بە تایبەتی کە لە کوردستاندا پیادەی دەکات، شێوازی هەمان بەربەریەتە کە ئیسرائیل بەرامبەر خەڵکی فەلەستین ئەنجامی ئەدات. کارێکە مەحکومە و پێویستە بەرەی ئینساندۆست و ئازادیخواز بێدەنگ ن□ب□ن و بەری پێبگرن. لەهەمانکاتدا ئەو هیزانەش بەرژەوەندی سیاسی هیزەکەیان لەم درندەبونەی دەوڵەتی تورکیا دەبیننەوەو پشتیوانی دەکەن، پێویستە ریسوا بکرێن و لەسەر شانۆی سیاسی بکرێنە دەرەوە.

ستار ئەحمەد مانفێستی مەرگی خۆی رادەگەیەنێت!.. لەتیف بێوار

دەڕۆم چۆن باران
ئەمساڵی تۆران و
تووڕەیە لەخاك
فرمێسکێك بۆ دارێك ناڕژێنێ
روومەتی مناڵێك گرینۆك ناشواتەوە
بەو شێوەیە دەڕۆم
لەخۆم دەرباز دەبم
لەتۆدا دەبمە ئاڵای گشتگیری
باوەش بەخاکا دەکەم

ستار ئەحمەد بەس شاعیری ئەمڕۆ نییە، بەڵکو ئەو لە زەمەنە جوانەکانی پێش راپەرینەوە دەست لەملانی شیعرە، هەر کونج و کەلەبەرێك شك ببات دەیگرێت و خەڵاتێکی خۆی بۆ دەنێرێ و

دیازنتو ب وشی سازگارو ونی شیعریی جوان، ب هردوو زمانی کوردی و عربی دنووست، ئو شیعران تعبیر ل دیدگاو ئندشی ئم مرڤ دکن ک ل هناوی باوگوگوو ل مژ خمکانی کپیان سندوو.
هی دت زربی شیعرکانی ئم شاعیر ل خولگی رمانسییتدا دخولتو وشکانی سادو روونن، بام للایکی ترو هموو دقك هگری چندان سیماو دلالتن و هیچ دقك ب لدوان بسرماندا تناپت، مگر چق و خای ل وردبوونو ل خ دگرن، هرواش لم شیعردا گر ب چاوکی سادو بیخونینو دبنین شاعیر باسی جژووان و ژای بر ما و دیدار دکات.. لای خونرکی سادا وا دردکوت ئم شیعری غزل، بس گر زیاتر بیخونینو بمان دردکوت ک ئم شیعر باسی نیشتیمان و لادانی ششگانو خم وجودییکانی کسانی هشیارو هست ناسکی وك شاعیر دکن، بام ئافرین شاعری بئزموون هرگیز ماناکت راستوخ نادرکنیت،ئمش ک شیعر ل قسی رژان جیا دکاتو، ئوتا لردا شاعیر مانیفستی مرگی خی رادگینت- بس وك شاعیرانی تر! ب نموون ئو نا ب گولیك کتایی ب ژیانی خم دنم، وك ل کپلکی سرودا دیار، بکو دت (باوش ب خاکا دکم). ئمش برنجامکی معنوی ب ئو هموو نسکو کیانی دووچاری خی و نتوو نیشتیمانکی بووتو، بدستی درکی و ناوخ، تا دیگینن ترپکی ب هیوابوون و مرگی ماددی و معنوی، ئوتا ئو ژیان ب شگ ناسدکات و دت:

لەکام شەگەدا
پریاسکەی تاسە بکەمەوە
تازە رابوورد
ئەو کاتانەی بەدوو دەست
لوتکەمان دەگووشی و
خاکمان ماچ دەکرد
ئەو دەمانە
زەمەنی عەشق بوون

زمنی عشق لگ پاکی و دسزی و خبات و نیشتیمانپروریدا، بام ئفسوس هموویان تان کردو گورترین زیان لی کوتو سینوی هستی ئینتیماو سربخیی و کوردایتی بوو، لرو درکوت تنیا جیاوازی شکرکان ئوی ئوان پستایان لپدابوو، ئمان کاش، بام برنجامک هر یک ئویش :

(ستەم).
جا ستەم ڕەشێك بیكات یان سپیەك، كوردێك یان نا كوردێک هەر وەك یەكە، چونكە ستار شاعیرو نیشتیمانی مرۆڤایەتییە بۆ هەموو پاكی و راستگۆیی و مەسەلە ڕەواكانیان، چونكە ئەو دەزانێت هەستكردن بە ئازار چەندە كە خۆی چێشتوویەتی، ئیتر تەواوبوو شیعرو هەستی تەقدیسكردنی بتەكانی كوردایەتی كە زیاتر لە داگیركاران زیانیان بە بوون و مەسەلەی نەتەوەكەیان گەیاند.
تەنانەت ئەوی هەست پەپوولە هەر بە وشەی نەرمونیان پێشوازی لە نەهامەتییەكان و مەرگ دەكات وەك چۆن سەرەتای شیعرەكەی پێ دەكاتەوە: (بەدەم خەندەی گوڵەوە- شنەی با دەخڵمەوە)..هەر لە باوەشی ئەوانیشدا جاوانی لێكدەنێت.
لەم دەستەواژەیەوە بۆمان روون دەبێتەوە كە كەسی زیندوو شنەی با ناخواتەوە مەگەر بە دەرچوون نەبێت لە سیستەمی زیندەگی ماتریال و رواڵەت نەبێت و فەینی گیان نەبێت لە مردنەكی سەرمەدیانەدا، وەهای ئەمەو ئاماژەكەی تری لەیەكەم كۆپلەدا باسمان لێوەكرد، بۆ ئەو خوێنەرانەی كە ورد نابنەوەو زۆر ڕۆناچن بۆ قوڵایی وشەكاندا ئاماژەیەكی پێداون كە ئەو لەم شیعرەدا لە بازنەی مەرگ دەخولێتەوەو عەشقەكەشی گشتگیرەو بە لێوی ئاڵ و كەزی و پرچی خەزاڵ نییە، ئەوەتا دەڵێت:

هەر كەرتێكم لە تۆدا
خۆی دەكاتە هاوەڵی مردن
بەرەو كوێ تەرمم هەڵدەگرن
لەپاڵ كام داردا دەمشۆنەوە
چۆن تەلقینم دەخوێنن
من خۆم دارەمەیتێكم

رەنگە خوێنەرێك بڵێت كە دەڵێت شاعیر ئەم مەبەستانەی لە پشت دەقەكەیەوە بە ئامانج گرتووە؟
وەڵامی ئەم پرسیارەش زۆر ئاسانە تەنیا بەوەی: زمان سیستەمی دەلالەتەكانە، بەسە كە بڵێین هەموو دەقێك شایستەی لەسەر وەستانەو هەڵگری چەند پەیام و لێكدانەوەو ئاماژەیەكە، بەڵام مەخابن وەك چۆن پاشاگەردانی ژینگەی سیاسی لە واقیعی ئێستای باشووری كوردستان وەكو خۆر ئاشكرایەو جێی ئاماژە پێدان نییە، هەر بەم جۆرەش هەموو مەیدانەكانی تری ژیان بەشێك لەم بۆگەن بوون و كرمێڵ بوونەی پێوە دیارەو تیایدا ڕەنگی داوەتەوە، ئەوەتا هەر دەزگایەكی ئەدەبی چەند مشەخۆرێكی لە خۆی كۆكردووەتەوەو جگە لە خۆیان و تاقمەكەیان كەسی

تر نابینن و ناخوێننەوە، کە هەرگیز نەدەبوو ئەمە لە مەیدانی ڕۆشنبیرییدا بوونی هەبووایە، چونکە ئەمە تاریکییەو بیری ڕۆشن ڕەفزی دەکاتەوەو بگرە لە دژی دەکۆشێت. من جگە لەوەی هەست بە چێژ دەکەم لە خوێندنەوەی پێچ وپەنای ئەم شیعرەی شاعیر ستار ئەحمەد دا، لە هەمان کاتیشدا سەرنجم بۆ ئەو لێکۆڵینەوە ڕەخنەییان دەچێت کە جاروبار لێرەو لەوێ بڵاودەبنەوەو کە دەچمە بنج و بنەوانیان بۆم دەردەکەوێت هەردووك لە (دەق نووس) و (ڕەخنەگر) جۆرێك پەتی پەیوەندی لە نێوانیاندا هەیە، هەر وایەو ئەمەش ڕاستە بە ڤیستیڤاڵە ئەدەبییەکان و بڵاوکراوە ئەدەبییەکان، کە لە ڕاستیدا بابەتێکی شەرمهێن و قێزەونە.
ئەم شیعرە هەرچەندە لە ڕووکەشدا پڕە لە هەستی گەرموگوڕی خۆشەویستی و ژیان و بینینەوە، بەڵام لە ناواخندا پڕە لە ئاماژەی مەرگ، مەگەر بەرد لەم دەورەدا گەڕانەوەیەك نییە بۆ نەبزاوتن و دابڕانی هەتاهەتایی و مردن؟

دابڕان بەچارەنووسی بەردم دەسپێرێ

هەر ئەم جیهانبینی و پێشبینە پاکەوانییەی شاعیرە لە هەموو شتێکدا مەرگێکی (کە) دەبینێتەوەو ئیزافەی دەکاتە سەر مەرگ و کۆتایی تراژیدیەکانی خۆی، ئەو لە سروشت و ژینگە ورد دەبێتەوەو ئامرازە شیعرییەکانی لێهەڵدەهێنجێت و پێکدەهێنێت، بۆ وێنە ئایا بە بارانیی بۆ غەزەبی ئاسمان دەزانێت یان بۆ ملهوڕیی مرۆڤی چاوچنۆك و پێشکەوتنە تەکنەلۆژییەکانی مرۆڤ کە بونەتە گۆڕینی کەش و هەواو نەبارینی باران و هیچ حساب نەکردنێك بۆ پاراستنی ژینگەی گۆی زەوی؟ لە هەردوو حاڵەتەکە ساعیر ئەو ڕاستییە دەزانێت کە ئەمە نەهامەتییەکەو لە پێشمانە، وەك ئەوەی بڵێت: منیش وەك باران بێزارم لە ستەمەکانی سەر خاك، لە کوشتارو کاولکاریی و ناقۆلاییەکانی مرۆڤ، منیش وەك ئاو سەرچاوەی ژیانم بەڵام کە ئاو نەما هەموو شتێك ڕەنگی مەرگی لە دەنشێ و ئیتر هیچ حەزناکەم بژیم بۆ نووسینەوەی تراژیدیاو ناسۆرییەکان و مەرگەکان،ئەمە زیندوو کوژی مردوو پەرستین، ئەمەیە شاعیری دەی بابەگوێگوێ جاڕی مەرگ دەدات و کەس ڕاناچڵەکێنێت، بەڵکو لە دوای ئەم هەموو قەیرانانە هێشتا زۆری ترمان لە پێشە، بەڵام هەرگیز لەوی وشکی منداڵە تینووەکان لە بیر ناکەم کە لەم شیعرەدا جێیان نەکەمەوە.

دەڵێم چۆن باران
ئەمساڵی تێران و

تووڕەیە لەخاك
فرمێسكێك بۆ دارێك ناڕێژێنم
ڕوومەتی مناڵێك گرینێك ناشواتەوە

بۆ هەڵوێستی كۆمەڵگای نێودەوڵەتی مەترسیدارە.!..
لوقمان مستەفا

جەنگ و ململانێكانی نێوان ئیسرائیل و فەلەستین ڕەگ و ڕیشەی دەگەڕێتەوە بۆ كۆلۆنیالیزمی سەدەیەك پێش ئێستا.
بەڵام جەنگی نێوانیان لە ئێستادا لەكەرتی غەزەدا چڕبۆتەوە،هەرچەندە ئەم جەنگانە ناوبەناو سەرهەڵدەدات، هەرجارەی بە شێوەیەك لە شێوەكان شەڕ دەست پێدەكات، هەندێكیان ماوە كورت و هەندێكیشیان ماوە درێژ ،لە مێژووی ئەو جەنگانەدا ئیسرائیل چوار هێرشی سەربازی درێژخایەنی بۆ سەر غەززە دەستپێكردووە كە بریتین لە ساڵانی :- ٢٠٠٨، ٢٠١٢، ٢٠١٤ و ٢٠٢١، ٢٠٢٣ ی ئێستا.
هێرشەكەی ساڵی ٢٠٠٨ بریتی بوو لە بەكارهێنانی چەكی قەدەغەكراو لە ئاستی نێودەوڵەتیدا، وەك گازی فسفۆر، لە ساڵی ٢٠١٤ و لە ماوەی ٥٠ ڕۆژدا ئیسرائیل زیاتر لە ٢١٠٠ فەلەستینی كوشتووە كە هەزار و ٤٦٢ كەسیان هاووڵاتی مەدەنی و نزیكەی ٥٠٠ منداڵی تێدابووە.
لە میانەی ئەو هێرشەدا كە لەلایەن ئیسرائیلییەكانەوە ناوی ئۆپەراسیۆنی لێواری پارێزەر بوو، نزیكەی ١١ هەزار فەلەستینی بریندار بوون و ٢٠ هەزار ماڵ وێران بوون و نیو ملیۆن كەسیش ئاوارە بوون.
بەڵام هیچ جارێكیان بەقەد ئەمجارەیان ماڵوێرانكەر نەبووە.!!
ئەوەش بەهۆی هێرشی پێشوەختەو دەستپێشخەری بزوتنەوەی حەماس و ئەو دەسەڵاتەی كەلەوێ حوكمرانە ،جەنگ هەڵگیرسا و لە هەردولا بەتایبەت خەڵكی غەزەی سقیل باجی ئەو هەڵانەیاندا ،حماس و هاوپەیمانەكانی پێشوەختە دەیانزانی كە سوتەمەنی شەڕەكە خەڵكی بێچەك و ژن و پیر و مناڵی بێتاوان دەبنە قوربانی.!
ئەوە بوو كە بینیمان هێرشی پێچەوانە و وەڵامدانەوەی

چاوەروانکراوی ئیسرائیل بوو کە بێرەحمانە و بە شێوەی عشوائی تا هەنوکەش لە زەوی و ئاسمان و دەریاوە بۆمب بارانی کەرتی غەزەدەکات ،دەست لە ژن و مناڵ پیرو پەککەوتە ناپارێزێ.! قەسابخانەیەکی بۆ خەڵکی بێ دیفاعی کەرتی غەزە دروسکردووە مەگەر بەسەر خۆیان هاتبێ بەدەست نازیەکانەوە.

تاوانەکان هێندە قێزەون و گورچک بڕن سنوری هەموو تاوانە نێو دەوڵەتیەکانی بڕیوە.!! خەڵک و خاکەکەی بەیەکەوە تەخت دەکرێن و دەسوتێن، ئا ئەم تاوانە بە هەموو پێوەرێ جینۆساید□.!

دیارە جینۆساید لە سادەترین پێناسەیدا کوشتنی بە کۆمەڵ دەگەیەنێت. گەر تەنیا وشەی “جینۆساید” بە نموونە وەربگرین، ئەوە چەندین کاری بێویژدان و دڵڕەقانە و دوور لە هەموو بەها بەرزە مرۆڤایەتییەکان لەخۆدەگرێت.

بەڵام ئەوەی جێگای سەرنج و تێڕامانە بێ دەنگی و بێ هەڵوێستی کۆمەڵگای نێودەوڵەتی و رێکخراوەکانی مافی مرۆڤی جهانیە لەمەر ئەم تاوانانە کە بەسەر ژن و مناڵی کەرتی غەزەدادێ.!

هەر کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتوەکان بوو لە ساڵی ١٩٤٦ لە یەکەم دانیشتنی خۆیدا بڕیارنامەیەکی پەسەند کرد کە جینۆساید بەپێی یاسا نێودەوڵەتییەکان تاوانە و نموونەی ئەو جۆر□ □وداوانەی ژماردەوە (بەڵام پێناسەیەکی یاسایی تەواو بۆ تاوانەکە نەخستەڕوو). لە ساڵی ١٩٤٨، کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان ڕێککەوتننامەی ڕێگری و سزادانی تاوانی جینۆساید (CPPCG)ی پەسەند کرد کە بۆ یەکەمجار تاوانی جینۆسایدی پێناسە کرد. جینۆساید ڕەتکردنەوەی مافی بوونی تەواوی گرووپە مرۆڤایەتییەکانە، وەک چۆن کوشتن ڕەتکردنەوەی مافی ژیانی تاکەکانی مرۆڤە.

کەچی هەر ئەم رێکخراو کۆمەڵەیە ئێستا لەم گرژی و ئاڵوزیاندا بە پێش چاویانەوە جینۆساید ئەنجام دەدرێت متەقیان لێوەنایات.!!

بەراستی ئەم بێ هەڵوێستیەی نەتەوەیەکگرتوەکان و رێکخراوی بەناو مافی مرۆڤ زۆر مەترسیدارە،چونکە ڕێگە خۆشکەرە بۆ دوژمنەکانی ئێمەی کورد کە دەکرێت لەمە بەدواوە دەستکراوەبن و بێترس ودوودڵی ئەم ه□□ل□ بقۆزنەوە و هێرشەکانیان دەست پێبکەن و چاوەروانی کوشت و برێکی ئاوەها لەم چەشنەبین لەلایەن دوژمنە چاچنۆکەکانمانەوە.!

لانیکەم فەلەستین چەندین دەوڵەتی عەرەبی و ئیسلامی پشتیوانی مادی و لۆجستی دەکرێن و ماکینە میدیایە زەبەلاحەکانی جیهان نەهامەتیەکانیان دەگەیەنێتە هەموو دونیا، بەڵام ئێمەی کورد نەک پشت و پەنامانیە بگرە هەموو جیهان لەدژمانن.! ئەوە حا□□ و گوزەرانی نێوخۆی خۆمان هەر باسمەکەن کەچی پاشەگەردانیەکە لەسایەی بیری تەسکی حیزبایەتی.

هەرێمی کوردستان دەبوو لە سالی ١٩٩٢خاوەن دەستووری خۆی بێت.. د. نووری تاڵەبانی

پەسەند کردنی دەستورێکی تایبەت بە هەرێمی کوردستان بەندبوو بە سیستەمی دەستووری و شێوەی حوکمڕانی لە عێراق. دەستوورە لەمەوبەرەکانی عێراق، بە دەستووری ساڵی 1925 ەوە، کە یەکەم دەستووری عێراق بوو، وەزارەتی کۆلۆنیاڵی بەریتانیا ئامادەی کردبوو، پەرلەمانی عێراق لەو ساڵەدا پەسەندی کردبوو، هەروەها دەستوورە کاتییەکانی پاش ساڵی 1956 تا ڕاپەڕینی ساڵی 1991 وکۆچڕەوە مەزنەکەی، کە (ناوچەی ئارام)ی لێ پەیدابوو ڕژێمی عێراقی ناچارکرد دەزگاکان لە بەشێکی فراوانی باشووری کوردستان بکشێنیتەوە. ئەو بڕیارەی ڕژێم بە مەبەستی ئاژاوە نانەوەبوو لەو ناوچانە، بۆیە بڕیاری سازدانی هەڵبژاردن درا لە لایەن (بەرەی کوردستانی) بۆ دیاری کردنی پەرلەمانێک، تاکو حکوومەت دیاری بکات بۆ بەڕێوەبردنی کاروبار لەو ناوچەیە. لە پێنجی مانگی تشرینی یەکەمی 1992، پەرلەمانی کوردستان سیستەمی فیدراڵی بۆ پاشەڕۆژی عێراق پەسەندکرد ، ئەوەش ڕێگای خۆشکردن بۆ دامەزراندنی قەوارەیەکی سیاسی (دە فاکتۆ)، تێیدا دەزگاکانی دەسەڵاتی ناوەخۆیی و پەیوەندی کردن بە دەرەوە و داکۆکی کردن لە سنووری ئەو بەشە ڕزگارکراوەی کوردستانی پراکتیزە دەکرد، واتە هەموو دەسەڵاتەکانی دەوڵەتی. دەبوو پاش ئەو هەنگاوە هەنگاوێکی قانوونی بەدوادا بێت، بە پەسەندکردنی دەستوورێک بۆ ڕێکخستنی پەیوەندی نێوان دەزگاکانی هەرێم، تاکو هەریەکەیان ئەرک و دەسەڵاتی خۆیان بزانن وهاوڵاتیانیش ئاگاداری ماف و ئەرکەکانیان بن.

کۆمەڵێک لە قانووناسانی کوردستان داوایان کرد پەلە بکرێت لە دانانی دەستوور بۆ هەرێمی کوردستان، هەتا ئەگەر دەستوورێکی کاتیش بێ، چونکە دەستوور سەرچاوەی هەموو قانوونەکانە، لەوێدا شێوەی حوکمڕانی و چۆنیەتی دابەشکردنی دەسەڵاتەکان و ڕێکخستنیان دیاری دەکرێن. ئەم داواکارییە پشگیرییەکی فراوانی لێدەکرا لە لایەن خەڵکی کوردستانەوە.

لە ناوەڕاستی ساڵی 1992 پڕۆژەی دەستوورێکم بۆ هەرێمی کوردستان ئامادە کرد، لە چاپخانەی زانکۆی سەڵاحەدین چاپکراو دابەشکرا بەسەر ئەندامانی خولی یەکەمی پەرلەمان و میدیا و کەمێک لە قانووناسانی کوردستان، تاکو ڕاو سەرنجی خۆیان سەبارەت بە بنەما و ناوەڕۆکەکەی دەربڕن. پێشنیاز و سەرنجی بەشێک لە قانووناسان پڕۆژەکەی دەوڵەمەندتر کرد، پاشان پڕۆژەکە پاش دەستکاریکردنی بەپێی ئەو بۆچوون و سەرنجانە، خرایە بەردەستی دەزگایەکی قانوونی ڕەسمی، کە ئەندام بووم تێیدا بەناوی (دەستەی قانوونی باڵا)، تا لێی بکۆڵێتەوە و پەسەندی بکات. ئەو دەزگا قانوونیە پڕۆژەکەی بە شێوەیەکی ڕەسمی خستە بەردەست حکوومەتی هەرێم و پەرلەمانی کوردستان، بە ئومێدی تەماشاکردنی لە لایەن (لێژنەی قانوونی) لە پەرلەمان بۆ پەسندکردنی. باری سیاسی لەو سەردەمە لە عێراق و لە ناوچەکە زۆر ئاڵۆز بوو. هێزەکانی ڕژێم ئابلوقەی بەشێک لە شار و شارۆچکەکانی دابوو هەڕەشەی دەکرد ناوچەکە داگیر بکاتەوە. فڕۆکە سەربازییەکانی ئەمریکا و بەریتانیا، کە لە تورکیاوە ئاگاداری ناوچەکەیان دەکرد، لەگەڵ چەسپاندنی کیانێکی سیاسی بۆ کورد نەبوون. وەزیرانی دەرەوەی دەوڵەتانی ناوچەکە بە بەردەوامی کۆدەبوونەوە بۆ هەوڵی خنکاندنی ئەو کۆرپە تاکو نەکەوێتە سەرپێ. پڕۆژەی دەستوورەکە بۆ ماوەی پتر لەدە ساڵ لێی نەپێچرایەوە، بەڵام لەو ماوە درێژەدا کەسانێکی زۆر لە ناوەوە و دەرەوەی کوردستان داوای دانانی دەستووریان بۆ ئەو بەشە ڕزگار کراوەی کوردستان دەکرد.

لە مانگی تشرینی دووەمی 2002 پەرلەمانی کوردستان پڕۆژەی دەستوورێکی پەسەند کرد، بەڵام وەک (پڕۆژە) مایەوە، بەندەکانی لەسەر بنەمای پڕۆژەکەی ساڵی 1991 داڕێژرابوون، بەڵام کەم و کورتی تێدابوو.

لە نیسانی ساڵی 2003 ڕژێمی بەعس ڕووخا، ساڵێک باشتر قانوونی بەڕێوەبردنی دەوڵەتی عێراق بۆ ماوەی گواستنەوە پەسەندکرا، کە وەکو دەستوورێکی کاتی تەماشا دەکرا. ئەو پڕۆژە دەستوورەی لە مانگی تشرینی دووەمی 2002 پەسەندکرابوو، جگە لەوەی کەم وکورتی تێدابوو، نەدەگونجا لەگەڵ باری تازەی عێراق و کوردستان، بۆیە پێشنیازی چاوگێڕانەوەم بەو پڕۆژەیە کرد. لەسەرەتای مانگی تشرینی یەکەمی 2003 لەگەڵ لێژنەی قانوونی لە پەرلەمانی کوردستان کەوتینە چاوگێڕانەوە بەو پڕۆژەیە، لە پاش چەند کۆبوونەوەیەک، لە 22ی کانوونی یەکەمی هەمان ساڵ (پڕۆژەیەکی چاککراو) ئامادەکرا، بەدوا شێوەی خرایە بەردەستی سەرۆکایەتیی پەرلەمانی هەرێمی کوردستان، بەڵام هیچ کارێکی لەسەر نەکرا لەلایەن پەرلەمانەوە.

قانوونی بەڕێوەبردنی دەوڵەتی عێراق بۆ ماوەی گواستنەوە، لە ماددەی 53دا سیستەمی فیدراڵی بۆ عێراق قبوڵ کردبوو و دانی نا بە هەرێمی کوردستان نابوو لە چوارچێوەی ئەو سنوورە ئیدارییەی لە 19ی ئاداری 2003 لەژێر دەسەڵاتی حکوومەتی هەرێم بوو. لە بەندی 54ی هەمان ئەو قانوونەدا دانرابوو بە دەزگاکانی هەرێم، بە تایبەتی حکوومەت و پەرلەمان و دەزگاکانی دادوەریی، بۆیە پەرلەمانی کوردستان دەیتوانی بەردەوام بێت لەسەر جێبەجێ کردنی ئەرکەکانی سەرشانی، کە قانووندانان و دەستکاریکردنی قانوونەکان بوو تا ئەو دەمەی دەستوورێکی هەمیشەیی بۆ عێراق پەسەند دەکرێت. پەرلەمانی هەرێمی کوردستان لەو ماوەدا چەند قانوونێکی پەسەندکردو جێبەجێ کران لە لایەن دەزگاکانی هەرێمەوە. قانوونی کاتی بەڕێوەبردن چەند مەرجێکی دانابوو دەبوو ڕەچاو بکرێن لەلایەن پەرلەمانی هەرێم لەکاتی دانانی قانوونی تازە. ئەو مەرجانە لە بەندی 25 و پەرەگرافی (د) بەندی (43)ی هەمان ئەو قانوونە ئاماژەیان بۆ کرابوو. کەواتە پەرلەمانی هەرێم دەیتوانی هەموو جۆرە قانوونێک پەسەند بکات، بەمەرجێک پێچەوانەی ئەو دوو مەرجە نەبن. ئەو دوو بەندە تایبەت بوون بە سیاسەتی دەرەوە و داکۆکی کردن لە عێراق و دامەزراندنی هێزی چەکداری. لەو دوو بەندەدا دەسەڵاتی دی بە حکوومەتی ناوەند درابوو پەیوەندییان بە داڕشتنی سیاسەتی دارایی گشتی و دەرهێنانی دراو و ڕێکخستنی گومرگ و بازرگانی لەگەڵ دەرەوەو دانانی بودجەی گشتی بۆ عێراق، لەگەڵ ئەو کارانەی پەیوەندییان بە بانکی ناوەندییەوە هەبوو، هەروەها کاروباری ڕێکخستنی (مەقاییس و ئەوزان). لەبارەی سامانە سرووشتییەکانەوە، سامانی هەرێم و ناوچەکانی دیکەی عێراق، دەرهێنانیان دەبوو بە هاوکاری وسەرپەرشتی دەزگاکانی حکوومەتی ناوەند بێت. کاروباری پەیوەندیدار بە دەوڵەتنامە (جنسیە) وبێگانە وپەناهەندە، لە دەسەڵاتەکانی حکوومەتی ناوەند بوون. لەو پڕۆژە دەستوورەی بۆ هەرێمی کوردستان ئامادەکرابوو هەموو ئەو دەسەڵاتانە بە حکوومەتی ناوەند درابوون، بەڵام دەسەڵاتێکی زۆر بە دەزگاکانی هەرێمی کوردستان درابوون، بۆیە دەبوو ڕێکبخرێن و شێوەی بەکارهێنانیان دیاری بکرێت لە دەستووری هەرێمی کوردستاندا. لە ڕاستیدا پەسەندکردنی دەستوور بۆ هەرێمی کوردستان لەلایەن پەرلەمانی هەرێمی کوردستان لە دەسەڵاتی خۆیدابوو، چونکە ئەو پەرلەمانە هەتا بەپێی قانوونی کاتی بەڕێوەبردنی دەوڵەتی عێراق، ئەو مافەی بەو پەرلەمانە دابوو، چونکە دیتوانی قانوون پەسەند بکات تا ئەو ڕۆژەی دەستووری هەمیشەیی بۆ عێراق پەسەند دەکرێت، بەمەرجێک ئەو قانوونە بە پێچەوانەی بەندی 25 و پەڕەگرافی (د)ی 43 نەبێ.

دەستنیشانکردنی مافەکانی گەلی کوردستان لەو پرۆژەدا دەبووە چەسپاندنیان و پشگیریی بۆ گروپی کوردستانی لەناو (ئەنجومەنی نیشتیمانی عێراق)، کە دەیتوانی جەخت بکات لەسەر داواکاریییەکانی گەلی کوردستان لە دەستووری هەرێم دەستنیشان کرابوون.

بۆچوونێکی تر هەبوو پێی باش بوو پەسەندکردنی دەستوور بۆ هەرێمی کوردستان دوابخرێت بۆ پاش پەسەندکردنی دەستووری هەمیشەیی عێراق. ئەم بۆچوونە هۆیەکەی سیاسیی بوو نەک قانوونی، چونکە سەرچاوەکەی باری سیاسیی بوو لە عێراق و ناوچەکە، وایان دەزانی پەسەندکردنی دەستوور بۆ هەرێم لەو کاتەدا بە کارێکی جوداخوازیی دەدرایە قەڵەم! بە بۆچوونی ئەو کەسانەی بەوجۆرە بیریان دەکردەوە چاکتربوو چاوەڕێی دەستووری عێراق بکرێت تا بزانین لەوێدا چی دەدرێ و چی قبووڵ ناکرێت، هەموو سەنگی کورد دەخرایە ناو یەک سەبەتەوە، کە (ئەنجومەنی نیشتیمانی عێراق) بوو، ئەگەر لەوێدا کارەکان یەکلایی نەکرابانەوە لە بەرژەوەندیی گەلەکەمان، لەو شەڕە دەستووریە بە دۆڕاوی دەچووینە دەرەوە. لە راستیدا چاکتربوو کورد لە چەند بەرەیەکدا ئەو شەڕە بکات، لە (پەرلەمانی کوردستان) وەکو نوێنەری شەرعی خەڵکی کوردستان، مافەکانی گەلەکەمان لە دەستووری هەرێم بچەسپێنن و داوابکریت ئەو مافانە لە دەستووری عێراق دەستنیشان بکرێن. دەبێ ئەوەش لەبیر نەکرێت سەنگی خولی دووەمی پەرلەمانی هەرێمی کوردستان قوڕستربوو لە خوڵی یەکەمی، وەکو دەزگایەکی شەرعیی تەماشا دەکرا، چونکە لە ئاکامی هەڵبژاردنێکی شەرعییەوە دیاری کرابوو وبەپێی قانوونێکی عێراقی و لەژێر چاودێریکردنی دەزگای عێراقی ونێودەوڵەتیدا هەڵبژێردرابوو، حکوومەتی عێراق و دەوڵەتان و دەزگاکانی نێودەوڵەتی نەیاندەتوانی گوێ شل نەکەن بۆ داخوازییەکانی.

دەستووری هەرێم داواکارییەکانی گەلی کوردستانی تێدا دیاری کرابوون، دەبووە شیرێکی تیژ بە دەست گروپی کوردستانی لەناو (ئەنجومەنی نیشتیمانی عێراقی)، چونکە لە بڕگەی (ج)ی بەندی 61ی قانوونی بەڕێوەبردنی دەوڵەتی عێراق بۆ ماوەی گواستنەوە، ماف بە دانیشتوانی دوو لەسەر سێ لەسێ پارێزگاکانی عێراق درابوو، ئەگەر پڕۆژەی دەستووری عێراق ڕەت بکرێتەوە، پەرلەمانی کوردستان، کە نوێنەری سێ پارێزگا بوو، دەیتوانی ئەو پڕۆژەی دەستوورە بۆ عێراق ئامad□ د□کرێت و مافەکانی گەلی کوردستانی تێدا نەبن، ڕەت بکاتەوە.

گروپی کوردستانی لەناو (ئەنجومەنی نیشتیمانی عێراقی) هەموو دەمێک دەیتوانی ئەم چەکە بخاتە بەرچاو ئەو لایەنانەی قایل نەدەبوون بە مافەکانی گەلی کوردستان. کورد دەبوو “شەڕی” دەستووری لەسەر هەموو بەرەکاندا بکات، لەناو (پەرلەمانی عێراق)، لەناو (پەرلەمانی

هەرێم) وبەهاوکاریی بزوتنەوەی رێکخراوە سیاسی و مەدەنییەکانی کوردستان و دۆستانی کورد لە دەرەوە، کە هەموویان دەیانتوانی فاکتەری چاک بن لەم “شەڕە” دەستووریە ڕەوایەدا، تا هەموو مافەکانی گەلەکەمان، بەمافی دیاری کردنی چارەنووسەوە، لە دەستووری هەرێم و دەستووری عێراقدا بچەسپێن.

کاتێک هێزی سێهەم بەدژی ئینسانکوشتن دێتە مەیدانەوە!.. نوری بەشیر

بەجیا لە لایەنگرانی دوو هێزی ئینسانکوژو کاولکەر و کۆنەپەرستی حکومەتی ئیسرائیل و حەماس، هێزێکی دیکە لە مەیداندایە، ئەویش هێزی سێهەم، هێزی سەدان ملیۆنی ئینسانی ئازادیخوازە لەسەراسەری جیهاندا. ئەم هێزە نە لایەنگری کۆمەڵکوژیەکان و کاولکاریەکانی حکومەتی تیرۆریستی ئیسرائیلە بەبێ دەست پاراستن لە ژن و منداڵ و پیرو قوتابخانەو نەخۆشخانە و دانانی گەمارۆی ئاوو کارەبا و خواردن دژ بە خەڵکی غەززە، نە لایەنگری کاری کوشتن و رفاندن و تۆقاندنەوەی حەماسە بەدژی خەڵکی مەدەنی ئیسرائیل.

بەڵام راستیەکان تەنیا ئەوەنیە کە میدیای دەستەڕاستی بەرژوازی دەربارەی ئەوەی کە لەغەزەو ئیسرائیلدا ڕوودەدات و بەڵاویدەکەنەوە و سەرانی حکومەتەکانی بەرژوازی رۆژاوا پاکانەی تاوانەکانی ئیسرائیل دەکەن بەبیانوی بەرپەرچدانەوەی تیرۆرەوە. خەڵکی هوشیارو بەئاگای جیهان ماهیەتی دژی ئینسانی و کۆنەپەرستانەی حکومەتە بەرژواییەکانی رۆژواو سەرۆکەکانیان بۆ ڕادەیەک بۆ دەرکەوتووە کە مەگەر تەنها لایەنگرانیان باوەڕیان پێ بکەن و چەپڵەیان بۆ لێبدەن. ئەگەر تەنیا راستیەکانیش هەر لە سۆشیال میدیاوە کە مەحدودە وەربگرین؛ ئاستی ئەو کوشتارو کاولکاریەی حکومەتی ئیسرائیل بەرامبەر خەڵکی مەدەنی غەززە بەڕێیخستووە، دەردەکەوێت. ئەو تاوانەی ئیسرائیل لە نەخۆشخانەی مەعمدانی ئەنجامیدا، ڕادەی دڕندەیی ئەو دەوڵەتەو ریسوایی سەرانی بەرژوازی رۆژئاوایی نمایش

کرد.

بەڵام هەر لە سەرەتای ڕۆژی ٧ی ئۆکتۆبەرەوە هێرش و کوشتن و ڕفاندنەکانی حەماس و دواتر کۆمەڵکوژییەکانی دەوڵەتی ئیسرائیلەوە لەناو تەپوتۆزو هاتوهاواری حکومەتانی بۆرژوازی و میدیا چەواشەکارییەکانیانەوە، هێزێکی تر، ڕیزێکی تر نای بە ئینسانکوشتن وت، نای بە کوشتنی خەڵکی مەدەنی ئیسرائیل و نای بە کۆمەڵکوژی خەڵکی فەلەستین و غەززە وت، بەدژی کوشتارو کاولکاری وەستایەوە. بەڵام لەڕەوڵەوە و بەشێوەی بچوک و بەبێ میدیا، بەڵام دوو هەفتەی ڕابردوو ئەم هێزە وەک کێوێک کە لە بیاباندا بەرزبێتەوە، هاتە مەیدانەوە دەرکەوت، بەتایبەت ئەم هەفتەیەی دوایی لە ٢١ی ئۆکتۆبەردا ڕیزی چەند ملیۆنی خۆی لەسەراسەری دنیا نمایش کرد.

ئەم هێزە وەک هێزی سێهەم بەدژی کوشتار و بەدژی شەڕو تیرۆریزمی دەوڵەتی و غەیرە دەوڵەتی وەستایەوە، نایەکی گەورەی لەدژی ناتانیاهۆو حکومەتەکەی وت، ئەم نایە لەناو ئیسرائیلەوە تا دەگاتە ئەمریکاو ئەوروپاو سەرجەم دنیا. ئەم هێزە وەک بەرەی سێهەم و ڕادیکال و ئینساندۆست و ئازادیخوازو کۆمۆنیست و کرێکاری هاتنە سەر شەقامەکانی وڵاتەکانیان و بەردەم شوێنە سەرەکییەکان لە وڵاتەکاندا. ئەم هێزە خۆی نیشاندا لە: ئەمریکا لە واشنتۆن و نیۆرک، کەنەدا، بەریتانیا لەلەندەن و چەندین شاری دیکە، لە فەرەنسا، ئوسترالیا، لە یابان، ئیسپانیا، لە نیوزیلاند، لە ناوخۆی ئیسرائیلدا، لە ئەڵمانیا لە دوسەڵدورف، بەهێزو بە دروشم و بانگەوازی گەورەی وەستانی دەستبەجێی کوشتارو کاولکاری سەر غەززە، بە بەرزکردنەوەی سەدان هەزار پلاکارتەوەو هەروەها لە ئەمریکا چوونە ناو بینای کۆنگرێس.

خۆپیشاندانەکان و ڕژانە سەرشەقامەکانی ئەم هێزە وەک نمایشێکی هێزێکی ڕادیکال، ئینسانی و دوور لەهیچ فەزایەکی قەومی و ئاینی و ڕەگەزپەرستی بوو. ئەگەر بە کەسێک لەنزیکەوە بەشداری کردبێت، وەک ئەمە لە بەریتانیا، بەجیا لە دروشم و وتنەوەی دروشمەکان بەدەنگی بەرز لە زۆربەی وڵاتەکان، یەک ناوەڕۆکی هەبوو. ئەوەی جێگای خۆشحاڵی و سەرنج بوو ڕیزێکی فراوان لە ئینسانەکان وەک ئەوەی لەسەراسەری جیهان دەعوەت کرابن بۆ کۆنگرەیەکی بەرگری لە ئینسان و پێکەوە یەک بیرو یەک ڕێگای دژی شەڕو کوشتارو کاولکاریان هەبێت، بەجیا لە ڕەنگی پێست و نەتەوە و نەژادو دینیان، لە ڕیزێکی فراواندا دژی جەنگ و کاولکاری و تاوانەکانی ئیسرائیل لە غەزە وەستانەوە.

ئەوەی جێگای سەرنج بوو، لە خۆپیشاندانی لەندەندا، کە ژمارەیەکی زۆر گەورەو بەرچاو بەشدارییان کرد، مۆرکێکی مرۆڤدۆستانەو چەپی پێوە بوو… رێکخراوە کرێکارییەکان و سۆشیالیست و چەپەکان بەشداری بەرچاویان هەبوو. بگرە ژمارەیەکی بەرچاو خەڵکی جولەکە بەشداری خۆپیشاندانەکە بوون! ئەو دروشمانەی دەوترانەوە بریتی بوو لە: وەستانی کوشتاری خەڵکی غەززە، نا بۆ داگیرکاری فەلەستین، حکومەتی ئیسرائیل حکومەتێکی تیرۆریستە، ئازادی بۆ فەلەستین، شەرم بۆ بایدن، شەرم بۆ ماکرۆن و ریشی سوناک کە لایەنگری ناتانیاهۆو حکومەتی ئیسرائیل دەکەن.

ئەم هێزە ئینسانییە بۆیە گرنگە چونکە لەسەروو هەموو ئایدۆلۆژییەکی قەومی و دینییەوەیە. ئەم هێزە نەک تەنیا لە ئەمریکاو بەریتانیاو ئیسپانیاو بەڕۆشنی پەیامی خۆیان دا، بەڵکو لە ناو ئیسرائیلدا بەهەزاران کەسی ئینساندۆست و ئازادیخوازو چەپی خەڵکی ئیسرائیلی، چۆن لەسەراسەری دنیادا نایان بە کوشتاری ئینسان وت، لەوەش یەخەی ناتانیاهۆو حکومەتەکەیان گرت و رژانە سەرشەقامەکان و نایان بە کوشتارو کاولکاری ئیسرائیل لە غەززە وت و داوای دەستبەجی وەستانی کوشتارو کاولکاریان کرد لە غەززە.

هەربۆیە زەرورە کە ئەم ریزە ملیۆنییە ئازادیخواز و مرۆڤدۆستییەی هەر وڵاتە بەهێز بکەین، لەدەوری خواست و داواکارییە ئینسانییەکانیان کۆبینەوە بەئەوەی وەک هێزێکی فشاری گەورە بۆ وەستانی هێرشەکانی حکومەتی ئیسرائیل بەسەر غەززە راوەستین، هەر ئەم هێزو بەرەی سێهەمەش دەتوانێت دوای فشاریان لەوەستانی کوشتارو کاولکاری غەززەو بۆ ئەوەی دووبارە نەبێتەوە، بتوانێت بارێکی تر بێتەوە مەیدانە بۆ چارەسەری یەکجاری کێشەی فەلەستین، ئەویش بە دروستبوونی دەوڵەتی فەلەستین لە پاڵ دەوڵەتی ئیسرائیلدا، ئەمە تەنیا پەیام و رێگاچارەی دروست و ئینسانییە بۆ کۆتاییهێنان بە کۆمەڵکوژی و کاولکاری لە ئیسرائیل و فەلەستین.

٢٤/١٠/٢٠٢٣

کەناری دەریا.. شیعر : مریم حیدر زادە.. وەرگێڕانی: پشکۆ ناکام

” لب دریا “

شیعر : مریم حیدر زادە

وەرگێڕانی : پشکۆ ناکام

“”””””””’

سەردەمی ئێمە
سەردەمی خەڵەتانن
سەردەمی ناوی سەیر
سەردەمی ووشک بوونی گوڵدان
چەتری ڕەشی باران
شارەکەمان سەری ناپەژێ
وەعدەکانی هەمووی درۆیە
ئاسمانەکەی دوکەڵاوییە
دڵی عاشقەکانی
شینی ئاسمانییە
خۆزگە لەگەڵ گوڵاڵەیەکی ووشک بوو
لە بەلەمەکا دائەنیشتین
دەمان ئەیا بە دەریا
من و تۆ، تەنها و تەنها

ماڵمان پر لە بەربەستە
پشتی هەر پەنجەرەیەک پردە
قەفەسەکان پڕ لە باڵندە
لەوی بە خەندە
....
میهرەبان بوون مەحاڵە
نەمەیلی عەشقت هەیە
نە بیرکردنەوەت لەکەس هەیە

خۆزگە لەگەڵ گوڵاڵەیەکی ووشک بوو
لە بەلەمەکا دائەنیشتین

دڵمان ئەیا بە دەریا
من و تۆ، تەنها و تەنها

ئەوەنە بڕۆین کە کەناری دەریا
لە من و تۆ نەی بێ ئاگا
بەلەمەکە لەگەڵ خۆمان بەرین
تا ئەبەد لەوێ بین
شوێنێک کە نە ئاسمانی
نە دەنگی مردووەکانی
نە غەمی
نە جوڵانەوەکەی
نە گوڵی گوڵ فرۆشەکانی
وەک ئێرە ” ئاسن ” نیە
وەک ئێرە “ئاسن ” نیە

دوایی ووریا بە لە یادت بێ
کەس بەمە نەزانێ
گەر زیندوو بووین
جێ ژوانی سبەیمان
کەناری دەریا

گەر زیندوو بووین
جێ ژوانی سبەیمان
کەناری دەریا

ژیان بە گەرمی و ساردی دەمرێت.. فەرهاد کەریم

بوومەتە دوو لەت، لەتێکم شەڕی ژیان دەکا و لەتێکم شەڕی مردن
شەڕەکان نەرمن بۆ مردن و ژیان بە نەرمی ژیان و مردن دەشێڵن
ژیان شێڵانی دەوێ، مردن گۆڕ، بمریت باشترە مردن
گەرمبووە ژیان بە مردن، بە مردن ساردبووە ژیان، بژیت باشترە ژیان
سارد ساردبووە بۆ کۆتر و□ ماسی و مامز

بۆ شادی و شەڕ مار و مرۆڤ زوڕناو ژەهر
ترسێك لە پێکەنینی مرۆڤ دەبینم، دەترسم بە پێکەنینەوە ژیان قووتدات
ترسێک لە خەوی مار دەبینم فڕین بچێتە خەونی قەپاڵ لە ئاسماندات
هاوڕێ ژەهر ماسی و باڵندە راوکا بە تەنیا بڕوا بۆ گۆڕ ژیان بخوا
لەتێ گۆڕ و قومێ تەنیایی و هەناسەی ژان و مردن جێبێڵێ
بژی بۆ شەڕی ژیان وەک تاژیی ماندوو و ماسی بریندار
وەک باڵندەی قەفەز نە زەویی هەیەو نە ئاسمان
وەک درەختێکی رەنگ زەرد دوور لە ئاو
مرۆڤ لە مردن دەترسێ و ژیان راو
گیرۆدە بووە بە خەمی مردن،
جوانی دەنێژێ بۆ خەون
پڕبووە لە برینی شەرم
لە چاوەروانی مردم بۆ ژەمێ ژیان، بەیانیش نێت خۆشمدەوێ
چەند جوانە مرۆڤی تەنیا بە ژانەوە بۆ ژیان دەڕوێ
لە دوێنێ زیاتر خۆشمدەوێی بەو هەموو ژانەوە ژیان
لە قەفەزی مردن وەرە دەرێ زەوی گەرم بووە بە مردن
بە مردن زەوی مردووە بگەڕێوە پێش مردن، ژیان شێڵانی دەوێ
سارد سارد بووە بە مردن، بمریت باشترە مردن، بژیت باشترە ژیان
ژیان بە گەرمی و ساردی دەمرێت، بە مردن دەمرێ، خۆت بشۆ بۆنی مردنت لێدێ
مرۆڤ خۆی بشوا دەریا و زەوی و ئاسمان پاک
غەریبی ژیان دەکەم مرۆڤ لێگەڕێ دەبم بە کۆتر و مامز و ماسی
بیری سەگەکەم دەکەم مرۆڤ کوشتت
ژەهرە شادیت، شەڕت گۆڕ، گۆڕستانیت مرۆڤ
لە ئازاری مردن بگە وەک سێبەرت نەرم،
سەیری سێبەرتکە تینوو نیە بە خوێن، برسی نیە بە مەرگ
ناژیت بۆ ژیان، کێڵگەی چەقۆیت و مردن دەگریت
بیری ژیان و سەگەکەم دەکەم
مرۆڤ خۆت بشۆ بۆنی گۆڕو جەنگ و گووت لێدێت......

پیرەمێــرد و دەریـــای خــوێن..
شیعری نەوزاد بەندی

پیرەمێردی ئاخر شـــــــــــەڕ
سووتاندی ووشکایی و تەڕ
دۆزەخی تاهەتایـــــــــــــــــــی
زامن کرد ، ڕۆژی مەحشەر

پیرەمێردی مناڵـــــــــــــــکوژ
ژنکوژ ..پیرکوژ و خوێنـــمژ
لە دادگای ئیلاهـــــــــــــــیدا
دار و بەردت دێـــــــــنە دژ

پیرەمێردی خڵـــــەفاو
خوێنی لا بووە بەئاو
ئاوی لە خەڵک بڕیـــوە ،
هەیە فرمێسک و خوێناو

عێراقت خستە سەر پلێــــــت
ئەیدزێ هەرچی بوێـــــــــــت
پارەی نەوت دەست بەسەرە
لای پیرەی شەڕانیی شـــــێت

دەسەڵات بە ئەستۆی ووردی
پێی ئەووت : دۆستی کوردی
تڕحێو لەم دۆستی کـــــــــــووردە!
ئەوەیشی نەئەبرا ، بـــــــــــردی

زوڕناکانی لای خۆمــــــــــــــــــــــــان
پێیان ئەووت دۆستی کوردان!
زوڕنا لە پڕا گـــــــــــــــــــــــــــــــــــــیرا
نەوت و نانیشـــــــــــــــی دۆڕان

Nawzad Bandy